

De aanpak van dyslexie op SBO De Súdwester

'Vet veel zin in de kleine laptops'

Op basis van het protocol 'Leesproblemen en dyslexie voor het speciaal basisonderwijs' is op SBO De Súdwester in Sneek vijf jaar geleden het dyslexiebeleid aangepast. Dorine Lycklama à Nijeholt, werkzaam als dyslexie-specialist op deze school, vertelt hoe de invoering van het protocol is gegaan. Momenteel wordt gewerkt aan de laatste fase van de implementatie: het invoeren van de ICT-hulpmiddelen en het geven van de daarbij behorende instructie aan de leerkrachten en de leerlingen.

De kleuterscreening

We hebben het protocol naast de toetskalender gelegd en bekeken op welke punten er aanpassingen nodig waren en of dat in de schoolsituatie goed toepasbaar was. We zijn begonnen met de invoering van de kleuterscreening en de toetsen voor het aanvankelijk lezen. Halverwege groep 2 wordt de kleuterscreening afgenomen. Hierbij worden mogelijke risicofactoren geïnventariseerd. We kijken naar:

- **Taalbewustzijn:** leerlingen zien dat er een bepaalde structuur in taal zit.
- **Fonologisch bewustzijn:** leerlingen weten dat woorden uit losse stukjes (lettergrepen) kunnen bestaan.
- **Fonemisch bewustzijn:** leerlingen weten dat woorden uit losse klanken bestaan¹.
- **De auditieve analyse:** leerlingen weten dat gesproken woorden uit losse klanken bestaan muis=m/ui/s.
- **De auditieve synthese:** Losse klanken worden samengevoegd tot één woord. Je hoort m/ui/s en kunt dan zeggen dat dit het woordje muis is.
- **De letterkennis:** Aan het eind van groep 2 kennen de meeste kinderen twaalf letters.
- **Het automatiseren van kleuren of willekeurige reeksen².** De risicoleerlingen (hiermee bedoel ik

de leerlingen die gezien de risicofactoren uitvallen en bij het leren lezen en spellen mogelijk problemen zouden kunnen krijgen) worden in kaart gebracht en zij krijgen de 'voorschotbenadering'. Er wordt op een speelse manier met letters gewerkt. Dit gebeurt volgens vaste stappen. De leerlingen krijgen zo de kans om de letters goed in zich op te nemen.

1. **Identificatie van letters:** Kinderen leren dat een bepaalde klank bij een bepaalde letter hoort.
2. **Manipulatie van letters:** De kinderen gaan zelf actief met de analyse en de synthese van letters oefenen.
3. **Klanktekenkoppeling aanleren:** Wanneer de eerste twee fasen goed gelukt zijn, kan de klankteken-koppeling worden aangeboden.

Deze drie fasen worden ondersteund met schrijfoefeningen van de betreffende letters³. In juni wordt de kleuterscreening nog een keer afgenomen en wordt gekeken welke vorderingen de leerlingen hebben gemaakt. Kinderen vinden het leuk om te laten zien welke letters ze al kennen.

Aanvankelijk lezen

De toetsen voor het aanvankelijk lezen (groep 3) nemen we af na ongeveer 12 weken leesonderwijs, zoals ook in het

protocol staat beschreven. Bij deze toetsen wordt er gekeken naar de letterkennis, of de kinderen de woorden kunnen lezen en of de kinderen een verhaaltje kunnen lezen. Na het in kaart brengen van de uitslagen krijgen de risicoleerlingen extra interventie. Afhankelijk van het leesniveau worden de kinderen opnieuw in instructiegroepen ingedeeld. In maart wordt weer bekeken hoe de vorderingen zijn. Wanneer het nodig is, krijgen de risicoleerlingen ook nu weer extra interventie. In juni wordt er een lijst gemaakt waarop de risicoleerlingen komen te staan. Deze lijst noemen we

Dorine Lycklama à Nijeholt met leerlingen

de signaalijst-dyslexie. We merken dat de populatie kinderen die thuis minder met letters in aanraking komt en daardoor een moeilijke start bij het lezen maakt steeds kleiner wordt. Door de kleuterscreening en de voorschotbenadering beginnen de kinderen al heel anders aan het leren lezen.

Interventies

Wanneer leerlingen op de signaalijst-dyslexie staan worden ze twee jaar lang nauwlettend gevolgd en krijgen zij extra begeleiding door middel van het interventieprogramma 'RALFI'. De letters RALFI staan voor:

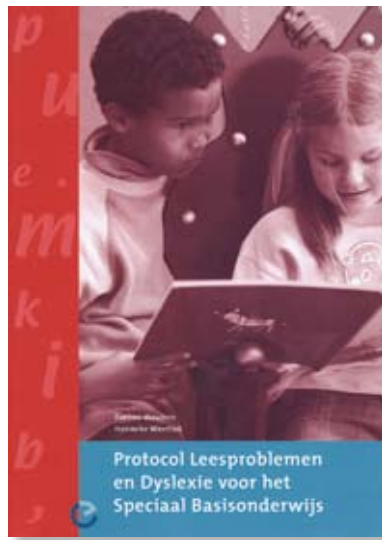
- **Repeat:** herhaald lezen.
- **Assisted:** de kinderen worden ondersteund bij het lezen door de leerkracht.

- **Level:** Er wordt gewerkt met een leeftijdsadequate tekst die minimaal vier of vijf AVI-niveaus boven het hoogste instructieniveau ligt.
- **Feedback:** De leerling krijgt directe- en positieve feedback. Directe feedback zodat fout gelezen woorden niet de kans krijgen om in te slijpen en positieve feedback om de leerling inzicht te geven in zijn eigen handelen.
- **Interactie:** Het is belangrijk dat er tijdens het voorlezen interactie is tussen de leerkracht en de leerling over de tekst.
 - **Instructie:** Een aantal moeilijke woorden wordt extra behandeld⁴.

Wanneer de leerlingen na deze twee jaar nog steeds niet de vooruitgang laten zien die we gezien hun andere leervorderingen wel van ze zouden mogen verwachten, komen ze in aanmerking voor een kort psychologisch onderzoek. Dit onderzoek wordt afgenomen door een van de psychologen/orthopedagogen die aan onze school verbonden zijn. Dit onderzoek heeft tot doel de lees- en of spellingachterstanden te verklaren en in kaart te brengen. En om te kijken of er echt sprake is van dyslexie en/of er sprake is van andere problematiek. Als uit het onderzoek blijkt dat een leerling dyslexie heeft, krijgt hij een dyslexieverklaring. Ook krijgt de leerling een dyslexiekaart die wordt meegenomen naar de klas, zodat de leerkracht weet voor welke dispensatie- en compensatiemogelijkheden hij in aanmerking komt. We merken nu, in de middenbouw, dat van de leerlingen waarmee we vier jaar geleden de start hebben gemaakt, er minder op een laag niveau blijven hangen. Ze kunnen over het algemeen beter meedoen met de rest van de groep.

ICT-hulpmiddelen

Twee jaar geleden hebben we het programma Sprint-plus aangeschaft. Dit is een programma waarmee leerlingen teksten die ze zelf hebben gemaakt, gescande teksten en teksten van internet kunnen laten voorlezen. We hebben heel bewust voor dit programma gekozen, omdat het een overzichtelijk programma is. Verder vinden we het belangrijk dat er een mogelijkheid op zit om woorden te

analyseren en synthetiseren (hakken en plakken van woorden). Zo kan het ook voor de jongste groepen gebruikt worden bij de ondersteuning van de klankteken-koppeling. Verder hebben we voor de onderbouw het programma Klankie aangeschaft. Dit is een programma met een speciaal toetsenbord waarop alle letters, tweetekens-klanken (ie, ei, oe, enz.) en moeilijke letterclusters zoals ieuw, eeuw, uw, oei, aai, ooi, enz.) staan. Deze worden na het intoetsen van de letters uitgesproken; dit ter ondersteuning van de klankteken-koppeling. Als beloning komt er na het correct intypen van het woord een plaatje. Dit vinden de leerlingen geweldig, vooral het woordje 'poep' is bij de kinderen erg populair.

Met de aanschaf van deze programma's is de laatste fase van het invoeren van het protocol in zicht: de implementatie van de Dyslexie-ICT-hulpmiddelen. Tijdens de extra ondersteuning werd Sprint-plus wel

Vooral het woordje 'poep' is bij de kinderen erg populair

gebruikt, maar verder werd er weinig mee gedaan. Vorig jaar hebben een collega en ik bij Lexima de tweedaagse training voor Dyslexie-ICT-trainer gevolgd. Vervolgens heeft het team ook instructie gekregen over het programma Sprint-plus. Daarnaast zijn voor de leerlingen 25 kleine laptops aangeschaft waarmee ze gescande boeken kunnen laten voorlezen in hun eigen tempo. De leerlingen kunnen de 'digitale boeken' in hun klas met een koptelefoon laten voorlezen. Hierdoor

lezen ze meer tekst dan wanneer ze de tekst zelfstandig moeten lezen. Ze maken meer leeskilometers, waardoor het programma remediërend werkt. De kinderen zijn minder afhankelijk van een leerkracht of leerling in de klas die moeilijke woorden voorzeigt of een stukje pre-teaching geeft. Hierdoor worden ze zelfstandiger en dit draagt bij aan hun zelfvertrouwen. De kinderen begrijpen de teksten over het algemeen beter, omdat ze de teksten niet zelf hoeven te verklaren; dit wordt nu voor hen gedaan. Omdat de laptops zo klein zijn, kan er een werkboek naast liggen, waarin de leerlingen hun werk kunnen maken. Wanneer dit voor iemand een probleem oplevert, is er ook de mogelijkheid om het werk te maken in een 'digitaal werkboek'. Met het programma Sprint-plus kunnen ze in een gescand werkboek woorden typen en zo hun werk maken. Na de les wordt de opdracht uitgeprint en in een map gedaan.

In elk lokaal is het programma Sprint-plus op de klassencomputer geïnstalleerd. De computer is op een beamer aangesloten, waarmee leerkrachten de tekst 'vergroot' kunnen laten voorlezen, herlezen en de moeilijke woorden eruit kunnen halen door de markeerstiften die in het programma zitten. Ook kan er een samenvatting worden gemaakt van de tekst. De moeilijke woorden en/of de samenvatting kunnen worden uitgeprint om mee naar huis te nemen of om in de klas nog eens extra door te nemen. De leerlingen vinden over het algemeen het lezen leuker. Ze krijgen teksten aangeboden die uitdagend zijn en bij hun eigen belevingswereld passen. Een aantal weken geleden kwam er een leerling naar me toe uit de bovenbouw die een grote hekel aan lezen had en zei: "Juf, als we gaan lezen met de kleine laptops, heb ik daar vet veel zin in!" ■

1 Hanneke Wentink en Ludo Verhoeven, *Protocol leesproblemen en Dyslexie 2.1*, blz: 32-34

2 Hanneke Wentink en Ludo Verhoeven, *Protocol leesproblemen en Dyslexie 2.3-2.4*, blz: 41-49

3 Anneke Smits, *Tijdschrift voor remedial teaching. Risicokleuters helpen. Lezen en Spellén*, 3 blz: 24-28

4 Anneke Smits en Tom Braams, *Dyslectische kinderen leren lezen*, H 10